

LPKS Kauno skyriaus veiklos kryptys

Po 1940 m. birželio 15 d. okupacijos prasidėjo sunkūs mūsų Tėvynei metai. Ne tik nepatenkinti prievarta, bet visi Lietuvos inteligentai, sumanūs ūkininkai, kariai, gimnazistai, studentai okupantui tapo pavojingi, todėl buvo tremiami, teisimai, kalinami. Tai vyko iki pat 1990-ųjų. Tada mūsųose gimė ir politinio kalinio sąvoka.

Politinis kalinys – tai sąmoningai apsisprendęs Lietuvos Respublikos pilietis, įvairiais būdais kovojęs prieš okupantus. Jie, kaip pažangiausia mūsų visuomenės dalis, dar 1988 m. pradėjo jungtis į vieningą politinę visuomeninę organizaciją, 1990 m. pasivadino Lietuvos politinių kalinių sąjunga.

Kauno politiniai kaliniai, susibūrę į šios Sąjungos skyrių, užsibrėžė šiuos pagrindinius tikslus:

- įtvirtinti Lietuvos nepriklausomumą dabar ir ateityje;
- tautiškai auklėti jaunimą, kad jis būtų Laisvos Lietuvos siekių įgyvendintojas, laisvės ir nepriklausomybės gynėjas;
- auklėti jaunąją kartą tautiškumo, dorovės, demokratijos ir Lietuvos istorijos žinojimo dvasia;
- ugdyti ir tęsti kultūrinės iš praeities einančias tradicijas;
- stiprinti Lietuvos piliečių dvasingumą, dirbti Tėvynės labui;
- stiprinti kovą prieš egoizmą, kyšininkavimą, prievartą ir bet kokios formos nusikalstamumą;
- stiprinti asmens nuosavybės įtvirtinimo viršenybę prieš bet kokias kitas jos formas;
- remti tautinės mokyklos tęstinumą, tikybos dėstymą mokyklose;
- telkti Lietuvos piliečius politiniam gyvenimui, reikšti savo požiūrį aktualioms demokratijos bei žmogaus laisvės ir teisės klausimais;
- ginti spaudos ir informacijos laisvę, priešintis bet kokiam autoritarizmo pasireiškimui;
- remti kovą prieš alkoholizmą, narkomaniją, grėsmę Lietuvos valstybingumui, ekonominius ir politinius nusikaltimus.

LPKS Kauno skyriaus pirmininkas Sigitas GRIGAITIS

Brangus jaunime,

laikas pasakyti, kad visas viltis dedame į Jus: kokie būsite, tokia bus ir Lietuva. Nereikia išsivaikščioti po pasaulį, nors ir labai norisi kitokio gyvenimo nei Lietuvoje. Neminėkite praeities Tėvynės, kurioje gimėte, neužmirškite ir neapleiskite protėvių milžinkapių, senelių kapų. Kai kurie jų atidavė už Tėvynę ir jos Laisvę savo gyvybes.

Reikia suprasti ir žinoti, kas vyko Lietuvoje per antrą sovietinę okupaciją. Literatūros yra daug ir įvairiausių, todėl reikėtų suprasti lietuvių tautos genocido mastą. Vien tik perskačius N. Gaškaitės knygas, kurios gali būti vadovėliai mokiniams, rasite daug minčių dvasiniam tobulėjimui ir patriotiniam nusiteikimui.

Tikėkite savo pasirinktu keliu, idealais, vardan kurių kovojo ir žuvo tūkstančiai lietuvių. Ir mes, gyvie-

ji politiniai kaliniai, dėl Lietuvos Laisvės kovojame ginklu, žodžiu ir ryžtingais veiksmais. Mums ne vis vien, kas vyksta Lietuvoje, gimtajame mieste, miestelyje ar kaime. Nepraraskime visi vilties, kovokime už dvasinę nepriklausomybę, atribokite savo rytdieną nuo alkoholio, kvaišalų, tebūna Jūsų dienos prasmingos. Supraskime, kad taip gyventi – visų mūsų pareiga.

Kurkime naują Lietuvą. Nebijokime kovoti su negerovėmis, keiskime tarpusavio santykius. Tie, kurie turi žinių, patyrimo įgaus didžiuose darbuose. Nebijokite eiti į politikos dirvonus, siekime tapti savivaldybių, savivaldybių nariais. Keiskime sustabarėjusią ir korumpuotą biurokratiją, įrodykite sau ir visiems, kad gyventi galima dorai, tarnaujant visuomenei.

Tegu Jūsų žingsnius lydi sėkmė.

Algimantas URBŠTAS

DIDYSIS AUKURAS

(Kovo 11-ajai atminti)

Tarp upių juostų mėlynų,
Tarp ežerų ir ežerėlių blyksnių,
Ir sengirių gūdžiųjų, tarp kalvų aukštų
Boluoja kalnas šventas –
Lig pat dangaus žydrynės.

Diena diemon, karta karton
Per amžių tėkmę begalinę
Troškimą Laisvės pamatan sudėjo.
Tą kalną kėlė vis aukštyn –
Ne akmenų ar smėlio –
Iš meilės tik savai Tėvynei.

Ugnis šventa nuo žemės lig dangaus,
Pašvaiste apglėbia Tėvynę
Ir į kiekvieno mūsų širdį
Kibirkštėle maža įspindus
Laisvėjančiu keliu tolyn mus veda
Ir uždega naujiems darbams bei
žygiams.

LPKS Kauno skyriaus istorija

I. Pradžia

Kaip ir kiekviena organizacija, LPKS Kauno skyrius jau turi savo istoriją, kuri greitai suskaičiuos jau dvi dešimtis metų. Atgimimo metu nepalaužta dvasia, tikėjimu, kad okupacija jau išsikovė, politiniai kaliniai įsijungė į Sąjūdžio judėjimą visoje Lietuvoje, su viltimi susiburti draugams, kurie praėjo kankinimų, lagerių baisumus, ilgai vadintiems įžeidžiančiais vardais, kuriems ir kalbėti galima buvo tik pusbalsiu.

1989 m. balandžio mėn. Čekiškėje, Kauno rajone, vyko Džezkazgano lageryje kalėjusių Lietuvos politinių kalinių susitikimas. Mūsų šalį jau buvo apėmusi Sąjūdžio banga, buvome jo dalimi, dažnai su likimo draugais susitikdavome, kalbėjome apie išgyventus pragarus. Tačiau toks kalinių iš visos Lietuvos susitikimas buvo organizuojamas pirmą kartą. Nors dar 1988 m. liepos mėn. buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai stichiškai rinkosi prie Kauno pilies, o rugpjūčio mėn. – Architektų namuose. Tada, rugpjūčio 29 d., ir buvo nutarta suaukšti politinių kalinių ir tremtinių steigiamąjį suvažiavimą. Jis įvyko spalio 29 d. Kauno sporto halėje. Jame dalyvavo apie 1000 žmonių, būrėsi į būrelius pagal tremties ir kalėjimo lageriuose vietas. Įžanginį žodį tada tarė iniciatyvinės grupės narys Juozas Enčėris (1914–2006). Pasisakė Nijolė Sadūnaitė, Jonas Oksas (1934–1993), Kęstutis Genys (1928–1996), Audrius Butkevičius. Jame dalyvavo nemažai dabartinių mūsų Sąjungos narių. Tada suvažiavimas įkūrė Tremtinio klubą. Mus netenkino tai, kad organizacijos pavadinime nebuvo įvardinti politiniai kaliniai, prašėme pakeisti klubo pavadinimą, tačiau atsargiausi naujosios organizacijos nariai tam prieštaravo, sakydami, kad mes dar nereabilituoti. LPKS organizacijos pradžia laikytinas kaip tik tas susitikimas Čekiškėje.

Tad ankstų sekmadienio rytą Čekiškės bažnyčioje susirinko daug žmonių. Po šv. Mišių būriavomės šventoriuje. Pažinau renginio organizatorių – politinį kalinį Stasį Pancerną, kuris nurodė vykti į netoliese esančią Stepo Minelgos sodybą. Ten susirinko apie 20 žmonių. Pokalbiai apie kančias ir pažeminimus nebuvo pagrindiniu susitikimo akcentu. Supratome, kad Kauno politiniai kaliniai turi burtis į sąjungą. Kaip tik tuo metu S. Pancernos iniciatyva ir buvo įkurta organizacija „Klubas-58“. Jau po kelių dienų, antradienį, politiniai kaliniai rinkosi Prezidentūros pastate, Kaune. Buvęs politinis kalinys Augustinas Švenčionis taip atsimena tuos įvykius: „Salėje buvo apie 20 klubo organizatorių. Įžengus į salę, žvilgsniai nukrypo į mane. Pirmininkaujantis S. Pancerna paklausė, ar kas mane pažįsta iš lagerio laikų. Atsistojo Marijonas Jusevičius, Edmundas Juknevičius, Albinas Sku-

čas, Pranas Banėnas... Taip tapau pilnateisiu susirinkimo ir klubo nariu. Paprašė pasisakyti. Buvo nutarta rinktis kas dvi savaitės. Klube aktyviai reiškęsi Birutė Šidlauskienė, Jonas Dailidė, Juozas Katalynas. Tokie klubai turėjo kurtis visoje Lietuvoje. Buvau įpareigotas įkurti klubą Vilniuje. Nuvažiauvau pas prof. Algį Geniušą. Jis mane supažindino su Albertu Žilinsku. Sužinojau, kad Vilniuje politiniai kaliniai irgi būriuojasi. Tad iš Kauno jau didesnės pajėgos vykdavo į Vilnių: padėjome kurti įstatus, valdymo struktūras ruošiamai įregistruoti Politinių kalinių sąjungai“.

1990 m. birželio 17 d. buvo teisiškai įregistruotas „Klubas-58“. Susitikimai vyko šv. Gertrūdės bažnyčios *Šaritkų* salėje. Jau spalio 2 d. buvo kreiptasi į Kauno rajono merą, prašyta skirti patalpos. Jos ir buvo skirtos Mokytojų namų pastate, buvusioje Prezidentūroje. Ši vieta tapo ne tik politinių kalinių, bet ir visų Kauno patriotų susibūrimų vieta.

1990 m. gruodyje politinių kalinių iniciatyvinė grupė suaukė visos Lietuvos suvažiavimą Gruodžio 22–23 d. vykusiame suvažiavime organizacija buvo įkurta. Jame aktyviai dalyvavo ir kauniečiai. Šiame suvažiavime buvo patvirtinta programa ir įstatai, o organizacija pasivadino „Lietuvos politinių kalinių sąjunga“. Į Sąjungos tarybą buvo išrinkti kauniečiai M. Jusevičius, J. Dailidė, S. Pancerna, J. Katalynas, V. Auksakienė, A. Švenčionis, R. Valaitienė, A. Lukša, J. Mickaitis, A. Petrikonis ir kt. Tuo metu LPKS Kauno skyriaus pirmininku tapo Romas Vasiliauskas. Jis irgi į tarybą buvo kooptuotas. Organizuojant LPKS Kauno skyrių, keli organizacijos „Klubas-58“ nariai, su S. Pancerna priešakyje, nepanoro įsijungti į skyriaus sudėtį. Balsavimo metu nenorėję prisijungti prie skyriaus liko mažumoje. Jie iš LPKS veiklos pasitraukė.

1990 m. įregistruotas Tremtinių klubas pasivadino Sąjunga. Jos vadovu tapo B. Gajauskas, o valdybos pirmininku A. Lukša. Pastarajam pritariant, siekiant praplėsti organizacijos narių ratą, ruošėsi ją pavadinti „Politinių kalinių ir tremtinių sąjunga“. Konferencijos metu balsuota už šį pakeitimą, tačiau dauguma nepritarė. Taip skaldėsi ir skirtingai keliais nuėjo Sibiro gulagus, tremtį praėję Lietuvos patriotai.

Būta nesutarimų ir su Tremtinių sąjunga, vėliau – Politinių kalinių ir tremtinių sąjunga. Supratome, kad bendram reikalui turime jungtis, vienytis. Tuo tikslu abiejų organizacijų aktyvistai buvo susitikę LPTS būstinėje Kaune, Putvinskio g. Iš mūsų pusės dalyvavo A. Stasiškis, J. Listavičius, A. Švenčionis ir kiti. LPKTS atstovavo B. Gajauskas, A. Lukša, P. Varanauskas. Tačiau, nors buvo diskutuota ilgai, tačiau nesutarimų sumažinti nepavyko.

Paruošė G. D.

RUSIŠKASIS JUNGAS

Antanas RUŠKYS, buvęs politinis kalinys, knygų autorius, Raudondvaris, Kauno r.

Šimtmečiais carinės Rusijos ekspansijos į Vakarus ir Pietus keliai buvo tiesiami link Juodųjų ir Baltijos marių. Besikeičiančių valdovų tikslas buvo ne tik pravoslavizmo plėtojimas, bet ir naujų žemių, turtų užgrobimas. Patriotus, kitaminčius jie siųsdavo į katorgą, sodino į kalėjimus. Taip stiprindavo Rusija savo nuskurdusią imperiją, nes užkariautojo kultūrinis lygis, žmonių tarpusavio santykiai buvo daug žemesniame lygyje nei aneksuotųjų kraštų.

Lietuva su Rusijos ekspansija susidūrė dar XIV amžiuje, kai Didžiosios kunigaikštystės kariai, vadovaujami Algirdo, beldėsi į Maskvos vartus, užkariavo žemių totorių lopšyje Kryme, prie Juodųjų marių. Istorija byloja, kad diplomatija, kai išvengimui naujų karų, diplomatijos sumanymu ėmė žmonas iš gretimų valstybių. Manau, kad tada atsirado mums paliaubų siekimas bet kokia kaina, blėso Didžiosios Lietuvos galybė. Buvo laikas, kai lietuvių karių sulaukė slaviškos žemės pačios atverdavo vartus ir tapdavo Lietuvos vasa-lais, nes buvome aukštesnės kultūros, krikščioniška valstybė. Mus gerbdami totoriai saugojo kunigaikščių sostines ir rūmus, pasitikėjo mumis ir mūsų duotu žodžiu.

Bėgo metai, mūsų valstybė silpo, unija su Lenkija irgi nieko gero nedavė, o sustiprėjusi Rusija barbariškais metodais grobė kaimynų žemes, liejo kraujo upelius. Ir Lietuva nepajėgė pasipriešinti agresyviai kaimynui, turėjusiam tada dešimtis kartų daugiau karių ir gyventojų. Po nepavykusių 1831 m. ir 1833 m. sukilimų mums buvo suduotas mirtinas smūgis, išžudyti suimtieji kariai ir laisvi piliečiai, atėjo baudžiava, buvo uždarytas Vilniaus universitetas, dvasinė akademija perkelta į Petrapilį, bažnyčios pavestos į cerkves, kurių mūsų protėviai nelan-

kė. 1840 m. buvo panaikintas Lietuvos Statutas, atėjo rusiški, barbariški įstatymai. Tai tęsėsi su pertrauka iki XX a. pabaigos.

XIX a. viduryje Rusijos valdžia pralaimėjo Krymo karą ir jo pasėkoje patyrė ekonominę bei politinę krizę. Mėgindama rasti išeitį iš susiklosčiusios vidinės ir tarptautinės padėties, 1861 metais pradėjo žemės reformą, naikindama baudžiavą.

1863-1864 m. sukilimas – tai Laisvės kovos, vykusios Rusijos imperijos okupuotose Lenkijoje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje bei jų etninėse dalyse – Baltarusijoje ir Ukrainoje. Rusijos okupacinė armija ginkluotą kovą galutinai numalšino 1864 m. rudenį. Lietuvoje įvyko 321 mūšis su okupacine Rusijos kariuomene. Iš viso caro kariuomenės Vilniaus karinėje apygardoje buvo apie 145 000 karių, 60 kazokų šimtinių, dalis jų malšino sukilimą. Laisvės kovose daugiausia dalyvavo valstiečiai (ypač Žemaitijos), miestiečiai, studentija, jame dalyvavo ir dalis bajorų, smulkiųjų dvarininkų, žemesnio rango katalikų dvasininkai. Rusijos pusėje kovotojų buvo iki 20 kartų daugiau nei sukilėlių. Sukilimo metu okupacinė Rusijos vyriausybė nuteisė mirties bausme, katorga ar ištėmė 21712 žmonių.

Organizuotas sukilimas baigėsi 1864 metų pradžioje suėmus ir kovo 22 dieną nužudžius K. Kalinauską, tačiau 1864 m. vasarą dar veikė 20 sukilėlių būrių.

Po sukilimo toliau vykdytos represijos, 1864 metais įvestas spaudos draudimas. Prasidėjo naujas lietuvių rusinimo etapas.

Lietuvos patriotai, poetai, dainiai, vyskupai, kunigai, kaimo šviesuoliai manė, kad lietuviškų rašmenų draudimas gali skaudžiai atsiliiepti mūsų išlikimui. Jie stjo prieš rusinimą, mūsų kalbos, rašto, lietuviško žodžio niekinimą. Į mūsų tautinę

savimonę šviesuomenė beldėsi maldomis, dainomis, poetiniu žodžiu. Kražių tikintieji žemaičiai sukilo ginti savo Bažnyčios, tikėjimo, juos palikę visa Lietuva. Vienas jų juos palaiminęs, vėliau ištremtas, buvo žemaitis kunigas profesorius, Bažnyčios teologijos magistras, Vilniaus seminarijos profesorius, šv. Onos bažnyčios klebonas, restauratorius J.J. Labokas.

1864-1904 metai – tai tik nedidelė mūsų tautos istorijos atkarpėlė, tačiau joje telpa žūtbūtinė lietuvių tautos kova už gimtąjį žodį, už savo egzistenciją. Šios kovos simboliu tapo knygnešys. Manoma, kad per 40 spaudos draudimo metų į tautą kovoti dėl lietuviškos spaudos išėjo 2000 knygnešių. Caro valdžiai įkliuvo 2900 žmonių. Rusijos vidaus reikalų ministras, atsakydamas į Žemaičių pavyskupio Antano Baranausko prašymą grąžinti lietuviams spaudą, atsakė: „Nereikia mums nei jūsų meilės, nei jūsų pačių. Praeis kuris laikas, prasilies Lietuvoje daug ašarų ir kraujo, o Lietuva pasiliks rusiška ir stačiatikiška“.

Kai Rusija po Antrojo pasaulinio karo klasta užgrobė Lietuvą ir tęsė kruviną genocidą, daugiau kaip dešimtmetį okupantas kariavo nepaskelbtą karą, NKVD, MGB, sovietinis aktyvas naikino Laisvės gynėjus partizanus, jų šeimos narius, ryšininkus bei rėmėjus. Ir tada okupantas svajojo sunaikinti mus, pradėję represiją prieš visą patriotinę Lietuvos žiedą, valstybininkus, karininkiją, dvasininkus, ūkininkus, iki pat paprastų kaimų bernelių, norėjusių apginti savo valstybę, kalbą, raštą. Jie buvo kankinami, smurtu išvežami už Uralo – žemės galo, prie Laptevų jūros, badui ir mirčiai.

Po žiauriausio bolševikinio 50 metų teroro Atgimime įsižiebė milžiniškas šviesos fakelas, nuo vaikelio iki senelio – visų širdyse ir lūpose liepsnojo lietuviškas žodis Laisvei, ►

Giesmei. Juk sesučių giesmės mellingiausios pasaulyje. Atsiminkime jau XX a. pabaigos lietuvaičius, kurie prie Televizijos bokšto gulė po okupantų tankais, Laisvės šviesa degė visų širdyse, kai beginkliai saugojo mūsų Parlamentą, su malda širdyje pasiryžę žūti. Bet Aukščiausiajam jų aukos nereikėjo...

Kai okupantai išsikraustė, užsidarė katorgų keliai, iš tremčių parsivežėme žuvusiųjų kaulelius. Okupantas išsinešdino, tačiau liko kai kurių mumyse jo paliktas gobšumas,

ištikimybė sovietinei hidrai, dar liko mūsų nelaimei represinių struktūrų tarnai. Jie tuoj pat panaudojo lenininę klastą „plėšk ir valdyk“, rinkimų klastojimus, melą, juodus pažadus. Jie tapo dvarponiai mūsų žemėje. Lietuvos jaunasis žiedas bėga iš Tėvynės, palikdamas valdžioje raudonąją pamotę – piramidę. Išvykstantys, o jų jau pusė milijono, išsiveža talentus, jėgas, darbštumą, tačiau palieka čia tautos dvasią, pinigai svetimuose kraštuose tampa svarbiausiu gyvenimo dalyku.

Šiandien vėl iškilo pavojus tautos išlikimui. Laikas pakilt iš smogo, atsiminti mūsų bočius, kovojusius už tautos išlikimą, garbius kunigaikščius, kurie savo Tėvynę mylėjo ir gynė nuo priešų.

Įžiebkime žvakutės liepsnelę kaip nenužudomos Laisvės spindulėlį sau ir pasaulio tautoms, sakančią, jog Lietuva išliks verta Laisvės. Bus gyva, jei budėsime, su meile ginsime savo kalbą ir kraštą, neleisime jos išduoti ir niekinti naujojo amžiaus turguje...

Istorijos klastotojai

1940 m. Maskvoje, kai mes dar nebuvo SSSR sudėtyje, buvo išleista politinė K. Grigorjevo brošiūra rusų kalba „Sovetskaja Litva“, skirta rusakalbiui skaitytojui. Kadangi jos leidėjas buvo VKP (b) CK leidykla, tai joje išdėstytos mintys atitiko tų laikų SSSR vyriausybės nuomonę.

Kai tik brošiūra pasirodė knygynuose, Maskvos valdžia susigriebė, kad joje per daug atvirai ir per anksti išdėstyta agresyvi SSSR pozicija Lietuvos atžvilgiu. Ji buvo skubiai išimta iš knygynų, ir beveik visos tiražas sunaikintas. Lietuvoje brošiūra nebuvo platinta, tad ji tapo bibliografinė retenybė.

Leidinyje apstu demagogijos, netiesos, okupaciją vadina didžiuoju mūsų šansu. Molotovo teiginys, kad ultimatumo besąlyginis įvykdymas buvo elementari sąlyga vadinamai sutarčiai apie tarpusavio pagalbą vykdyti sąžiningai ir geranoriškai. Kas vyko toliau, kaip elgėsi okupantas, klastojo taip vadinamus „laisvus“ rinkimus, siuntė būrį pardsidavėlių saulės iš Maskvos parvežti?

Brošiūros 15 p. paskelbtas pilnas ultimatumo Lietuvai tekstas, kurį V. Molotovs įteikė mūsų Vyriausybei. Autorius pasigardžiudamas rašė, kad Lietuvos vyriausybė buvo priversta sutikti su iškeltomis sąlygomis, o jau tą pačią die-

ną, 15 val., sovietinė kariuomenė peržengė mūsų sieną, o vakare jau buvo Vilniuje, Kaune, Žemaitijoje (nors rusų tankai Žemaitiją pasiekė po dviejų dienų).

Daug vietos skirta ir kitoms aktualijoms. Štai 18 p., skyriuje „Kas yra Lietuva?“, aiškiai pataikaujama Vokietijai, Klaipėdos kraštą vadinant „Memelskaja oblast“. Kaip žinia, jis nuo 1923 m. priklausė Lietuvai. Konflikte dėl Klaipėdos krašto Rusija yra ne Lietuvos, o nacistinės Vokietijos pusėje.

Brošiūroje tarsi duodama suprasti, kad Lietuva, tai senos rusų žemės, susiformavo Rusijos imperijos Kauno, Suvalkų, Vilniaus ir Kurliandijos gubernijų teritorijose, o mūsų miestų vardus rašomi su priedais „bivšij“ (liet. – buvęs), pagal carinės Rusijos žemėlapių pavadinimus. Pvz.: Zarasai – bivšij Novo Aleksandrovsk, Kaunas – bivšij Kovno, Ukmergė – bivšij Vilkomir. Apie Didžiąją Lietuvos kunigaikštystę – nė žodžio.

Šiandien, kai vyksta didžiarusiškoji moralinė ekspansija į Lietuvą, siekiant mūsų kraštą priskirti Rusijos įtakos sferai,

Что же собой представляет Литва?

Литва образовалась на территории бывшей Российской империи — Ковенской губернии, части Сувальской губернии и незначительных частей Виленской и Курляндской губерний. В 1923 г. решением Парижской конференции по слов стран Антанты Литве была передана Мемельская область, отторгнутая у Германии по Версальскому договору 1919 г. и оккупированная до 1923 г. французскими войсками. До 1923 г. Мемельской областью управляло командование французских оккупационных войск. С 1923 и по 1939 г. Мемельская область (переименованная в Клайпедскую область), занимающая территорию в 2848 кв. км и насчитывающая 153,7 тыс. жителей, входила в состав Литвы на правах автономной области. 22 марта 1939 г. Литва заключила с Германией договор, по которому Мемельская область была вновь присоединена к Германии.

14 июня 1940 г. т. Молотов от имени советского правительства сделал литовскому правительству представление, в котором потребовал:

«1. Чтобы немедленно были преданы суду министр внутренних дел г. Скучас и начальник департамента политической полиции г. Повелайтис, как прямые виновники провокационных действий против советского гарнизона в Литве.

2. Чтобы немедленно было сформировано в Литве такое правительство, которое было бы способно и готово обеспечить честное проведение в жизнь советско-литовского Договора о взаимопомощи и решительное обуздание врагов Договора.

3. Чтобы немедленно был обеспечен свободный пропуск на территорию Литвы советских военных частей для размещения их в важнейших центрах Литвы в количестве, достаточном для того, чтобы обеспечить возможность осуществления советско-литовского Договора о взаимопомощи и предотвратить провокационные действия, направленные против советского гарнизона в Литве.

vertėtų iš naujo įvertinti 1940-1941 m. įvykius, nes kai kurie istorikai tuos laikus ne visada įvardija kaip okupaciją.

BUNKERYJE PO KROSNIMI

Partizano Antano Petrikonio šeima (iš kairės): Marytė, motina Marijona (g. 1900 m.), Antanukas, Juozas, tėvelis Vaclovas (g. 1899 m.), Stasė. Fotografuota 1934 m.

Antano Petrikonio tėviškė – Mociškėnų k., Miros-lavo vlsč., Alytaus apskr. Gimė 1928 m. mažajam valstiečio šeimoje, vaikystę lydėjo ne tik tėvėlių meilė, bet ir Obelijos ežero pakrančių grožis. Vaclovas ir Marijona Petrikoniai turėjo 1,5 ha žemės, tačiau augino 4 vaikus: Stasę (g. 1920 m.), Juozą (g. 1923 m.), Mariją (g. 1924 m.), Antanas buvo jauniausias. Tėvas su sūnumis nevengė samdytis padieniais darbi-

ninkais, seserys tarnavo ūkininkams. Šeima buvo patriotiškai nusiteikusi, o pokaryje patys rėmė partizaninį judėjimą. 1945 m. broliai Juozas ir Antanas tapo Jono Grinkevičiaus-Negro būrio talkininkai, priėmė partizaninę priesaiką. Taip Antanas tapo Laivu. Iki 1948 m. pavasario gyveno legaliai, prasmukdavo visur, kur tik juos vadai siųsdavo. Turėjo padirbtus dokumentus, tad Antanas su J. Gyliu-Gintaru pasiekdavo ir Kauną. Vėliau nusidangino net į Žemaitiją, susitiko su to krašto partizanais. 1949 m. rudenį grįžo namo.

Susitiko su Dzūkų rinktinės Kęstučio tėvonijos 3 būrio vadu Antanu Griškoniū-Jūreiviū ir nutarė veikti kartu. Netikėtai sužinojo, kad Alytaus saugumas gavo žinią iš Žemaitijos, kad Antanas Petrikonis nušautas prie Vainuto. Vyras suprato, kad jau negali pasirodyti viešumoje, reikia slapstyti. Brolis Juozas sumanė slėptuvę įsirengti po krosnimi. Išardė plytas, iškasė apie 1,54x1,5 m dydžio ir apie 2 m gylio duobę, sumeistravo naujai krosniai pamatus ir išmūrijo. Į bunkerį, kuriame galėjo tilpti tik vienas žmogus. Taip ir įsikalino save savo troboje Antanas. Krosnis kūrenasi, verda jovalas kiaulėms, o po geležim ir rinkėm sėdi Antanas. Taip prabėgo žiema, atėjo 1950 m. pavasaris.

Tada sumanė vyrai palengvinti savo dalį. Paliko senąjį įlipimą į bunkerį, o kieme, kiek toliau trobos, išrausė 2,5,25 m. bunkerį. Iš anksto susiruošė medžiagą, tad tai atliko pakankamai greitai. Vėliau saugumiečiai išmatuos, kad nuo jo iki krosnies troboje, iš kurios vedė požeminis tunelis, buvo lygiai 12 metrų... Į slėptuvę galėjo tilpti jau iki 7 vyrų, buvo stalas, ant jo stovėjo rašomoji mašinėlė.

1951 m. priėmė mūšyje sunkiai sužeistą Česlovą Juške-
lį-Deimantą, vėliau čia vietą rado Kęstučio tėvūnijos štabo viršininkas Albinas Nedzinskas-Jovaras. Gyveno ir Dzūkų rinktinės vadas Jonas Kučinskas-Tautmylis, Svyruoklis. Jie tu

metų rugsėjo mėnesį išėjo. Netrukus pasklido gandas, kad Jovaras suimtas. Partizanai iš slėptuvės pasitraukė, Antanas prieglobstį rado pas kaimyną Praną Ribinską, tėvai išsikėlė gyventi kitur, o troboje liko tik 86 metų Antano senelė Ona. Jovarą MGB užverbavo, jis tapo smogiku. Sako, buvo su dviem vyrais pasirodęs ir Petrikonių sodyboje, tačiau čia nieko nerado, visiems neigė gandus, kad jis suimtas, dėjosi toliau partizanų. Norėjo iš slėptuvės pasiimti rašomąją mašinėlę, tačiau senolei prasitarus, kad anūkas grįžo namo, išskubėjo.

Tą 1951 m. spalio 5-ąją prie sodybos buvo trise: Antanas, Vincas Jančiukas-Lakūnas (g. 1928 m.) ir Antanas Griškoniš-Jūreivis (g. 1926 m.). Vyrų nutarė tą naktį pernaktuoti bunkeryje ir patraukti į kitą vietą, nes Jovaru nepasitikėjo.

Antanas Petrikonis taip prisimena 1951 m. spalio 6-osios įvykius. „Bunkeryje buvom trise. Išgirdę troboje triukšmą, greitai apsirengėme. Aš tuneliu nušliaužiau sužinoti, kas ten vyksta. Supratome, kad esame išduoti. Griebėme ginklus ir vienas paskui kitą šliaužėme prie vienintelio išėjimo troboje. Kadangi tunelis buvo siauras, o prie pat išėjimo ir labai žemas, viską supratome, kai išgirdome svetimus balsus. Kaip sakiau,ėjau pirmas, po manęs Jūreivis, vorelės gale – Lakūnas. Girdžiu, kai nuo viryklės nuimami puodai, geležys, plytos nuo skardos. Išgriovę įėjimą, kažkas pradėjo šaukti: „Pasiduokit, esat apsupti ir priešintis nėra tikslo. Žinome, kad esate trise!“ Mes tylėjome ir laukėme, kol nuims skardą, atidarys angą. Tada tikėjomės automatų ugnimi prasiveržti. Štai pajuda skarda, aš staiga iššoku, atsistoju angoje ir noriu paleisti seriją. Deja, mano automatas nesuveikė, nes šliaužiant tuneliu į spyra pateko smėlio. Kareiviai, pamatė mane besirengianti šauti, puolė iš trobos, tik vienas jų paleido seriją virš mano galvos. Atsitraukiau atgal, o Jūreivis perdavė man savo automatą. Iškišau iš angos rankas ir iššaudžiau visą apkabą. Pasi-naudoję sumaistimi, visi trys iššokom iš krosnies į kambarį. Susišaudant pirmas krito Lakūnas. Jis bandė šokti per langą, tačiau buvo nukautas, ir jo kūnas įkrito atgal į kambarį.

Susišaudymas truko visą valandą. Kareiviai padegė trobesius. Mums baigėsi šoviniai, liko tik pistoletai ir neveikiantis rusiškas kulkosvaidis „Degteriovas“. Jūreivis buvo sužeistas, tačiau dar bandė šokti per langą, bet buvo už kelių metrų nukautas. Man pavyko šiek tiek nušliaužti, tada pakilau, norėdamas kuo greičiau pasiekti krūmus. Pasipylė pragariška ugnis, kelios kulkos kliudė ranką ir koją. Dar gerokai nubėgau, kol, praradęs sąmonę, sukniubai.“

Antanas Petrikonis praėjo sunkius tardymus, kankinimus, pažeminimus, kol nuteisė 25 m. kalėti. Dešimties metų bausmė buvo paskirta ir senolei Onai.

Šiuo metu Antanas Petrikonis gyvena Kaune.

Anelė KUPSTIENĖ

ŽIAURI LEMTIS

Autoportretas, pieštas L. Juškevičiaus Kolymos lageryje.

Gimiau 1922 m. Lazdijų apskrityje, Šventežeryje. Tik sesuo Rūta buvo už mane vyresnė, o tarp penkių brolių – aš. 1926 m. tėvelis tapo tarnautojas, persikėlėme gyventi į Alytų. Ruošėmės čia įsikurti, tėvai paėmė 5000 Lt paskolą statybai., tačiau ta negrąžinta paskola šeimą prislėgė. Ir kai 1938 m. mirė tėvelis, o aš baigiau 6 gimnazijos klases, paskolai padengti nuėjau dirbti pasiuntinuku į banką, ir pusę mano uždirbtos sumos skyrėme paskolos grąžinimui.

Per pirmąją sovietinę okupaciją išvarė į kursus mokytis rusų kalbos, vokiečiai irgi smarkiai spaudė. Skolą bankui grąžinome tik 1943 m. Dirbau jau buhalteriu. Aš buvau tarsi šeimos įkaitas, nes jaunesnieji broliai mokėsi toliau. Vytenis baigė Kėdainių aukštesniąją geodezijos-kultūrtechnikos mokyklą, Benjaminas – gimnaziją, tapo plechavičiu.

Paskelbus mobilizaciją, stengiausi jos išvengti. Kai sužinojau, kad Alytaus vykdomajam komitetui reikalingas buhalteris, parašiau pareiškimą. Tačiau jau po trijų mėnesių visu susikvietė į partkomą ir pradėjo agituoti stoti padirbėti liaudies gynėjais“ (stribais). Nesutikau, tai atleido iš darbo. Norėjau įsidarbinti Plentų valdyboje, net viršininko rezoliuciją ant pareiškimo turėjau, tačiau pakliuvau į kareivių gaudynes. Kariniame komisariate pamatė mano pareiškimą, tik nusijuokė iš jo, tačiau pamatė, kad gražiai rašau. Paliko laikinam darbui komisariate, mobilizacinėje komisijoje. Greitai iškėlė į Simną, paskui į Jiezną. Tuo metu brolis Benjaminas dirbo Barščių k., prie Antrosios Varėnos. Armija krajoja jam liepė skubiai nešdintis, jis išvyko į lietuvišką mokyklą Varanove (dabar – Baltarusija).

Dirbdamas Jiezne, nutariau padėti vargusiems vyrams. Kasdien iš komisijos pirmininko Šepelio gaudavome šūsnį blankų. Į jas užpildydavome šaukiamojo duomenis ir nešdavome valdžiai pasirašyti išvadą ir uždėti antspaudą. Pabandžiau padirbti antspaudą: ant vaškinio popieriaus atbulomis raidėmis rašydavau raides. Ne iš karto viskas gavo, tačiau greitai uždėtas mano spaudas nieko nesiskyrė nuo tikrojo. Parašą padirbti buvo lengviau...

Taip parūpinau pažymomis apie atleidimą nuo sovietinės kariuomenės Vincui Mikailai, Stasiui Vėsai, Senutai ir dar keliems. Šie vyrai ramiai mokėsi, baigė mokslus. Mano klastotės nenustatė.

Šepeliovas nebuvo toks blogas žmogus. Kai paprašiau atleidimo nuo armijos besislapstančiam broliui Vyteniui, sakiau, kad sužeista koja jaunystėje, tas sutiko.

Reikėjo saugotis komisijoje buvusio saugumiečio Šulco, paskui dar atsiuntė komjaunuolį Čyžių. Tačiau vaikinai buvo savas: pasidarė atspaudą iš bulvės ir jis, padėjo išvengti bėdos keliems vyrams. Vieną išaiškino, tai jis ir išdavė geradėją. Daugiau Čyžiaus nematėme.

Kartą mano buvęs klasės draugas Juozas Katalynas atsiuntė ryšininką ir prašė per jį 15 pažymų blankų su anspaudais, pavardes norėjo įsirašyti patys. Padariau ir perdaviau. Taip ir gyvenau baimėje, tačiau vis dar padėdamas partizanams.

Jiezne dirbau iki karo pabaigos.

1945 m. birželio 16 d. į Sibirą ištremė mūsų šeimą, areštavo brolių Benjaminą. Tada jau dirbau Plentų valdyboje, gyvenau savo namuose, mansardoje kartu su bendradarbiu Povilu Gelumbausku. Išgirdau triukšmą, o nusileidęs apačion pamačiau pasieniečius, raginančius mamą su vaikais ruoštis į Sibirą. Buvo ir vykdomojo komiteto atstovas Molis. Tačiau kareiviams nepasakė, kad aš šios šeimos narys. Vėliau jį patį areštavo ir išvežė į Sibirą. Norėjau pats su šeima važiuoti į Sibirą, tačiau Povilas sakė, kad atkirs mane nuo šeimos, tad mano auka bus beprasmė. Taip su didele kančia palikau namus, vakare nuėjau į bažnyčią...

Į darbą Plentų valdyboje nėjau, nes sužinojau, kad ten buvo saugumiečiai, tarp kurių mane pažinojęs Kerbelis, ir manęs ieškojo. Vakare su draugu Pangoniu išvažiuoju į kaimą ir emėme slapstytis pas ūkininką. Mano pasas dar galiojo, ir kiti dokumentai buvo tvarkoje. Reikėjo tik saugotis vietos stribų. Naktimis ateidavo partizanai, čia ilsėdavosi. Vinco Petraškos partizanų būrio vyrams papasakojau savo istoriją, parodyčiau piešinius su Stalinio karikatūromis, savo sukurtus šmaikščius eilėraščius. Tuos piešinius jie iškabino Ūdrijoje.

Nuo 1946 m. pradžios mano pasas jau negaliojo, reikėjo jį pratęsti. Kartą tame kaime vyko kratos. Pamačiau ateinančius kareivius su šunimis, tačiau bėgti nebuvo kur. Tad

L. Juškevičiaus piešinys. Išvedimas į darbą.

Lageryje. Piešinys L. Juškevičiaus.

palindau po gražiai paklota lova. Įeina keli karininkai, apžiūri kambarius ir nutaria apsistoti gretimame kambaryje, kur buvo didelis stalas. Su jais kartu buvo ir radistas. Gulėjau po lova nekrusteldamas.

Atėjo pietų metas, šeimininkai pasiūlė jiems užkasti. Tik vakarop kareiviai paliko namus. Tada pasijutau laimingas ir nutariau „prasitęsti“ paso galiojimą. Nusipiešiau apvalų antspaudą. Tačiau po šio įvykio jutau, kad ūkininkai labai bijo. Tad nutariau persikelti į Kauną. Ir čia gyvendamas padėjau draugams įsigyti dokumentus. Per Patacką „išregistravau“ Prancevičių, Čiziką, Luckų, Pšigockį. Tačiau saugumas kai kurias klastotes išaiškino. Kartą pas Patackus ir buvau suimtas.

Nuvežė į saugumą. Mušė, daužė, apalpusiam pylė vandenį, reikalaudami išduoti pogrindį, jo vadus. Be dvasios rytą atitempia į kamera, o sargybinis dieną neleidžia miegoti. Pirmas keturias paras valgyti nieko nedavė. Kas penkiolika minučių žiūrėjo per durų skylę ir draudė net snustelti. Turėjau 26-erius metus, tačiau atrodžiau kaip senukas.

Paskui teisė. Perskaitęs mirties nuosprendį, teisėjas pulkininko uniformą gyrė humanišką sovietų valdžią, nes pritaikius kažkokius kitus straipsnius paskyrė „tik“ 25 metus kalėti. Be to, visiems dar 5 m. bus atimtos pilietinės teisės. Nelabai nusiminėme, nes tikėjom, kad greitai ateis amerikiečiai. Atsiradau Kauno kalėjime. Kameros langai buvo užkalti, bet pradėjome bendrauti Morzės abėcėlės ženklais, sužinojome pasaulio naujienas. Dainavome kalinių dainas. Gal po mė-

nesio pradėjo mus šaukti pavardėmis, liepė su manta išeiti į kiemą. Aplinkui stovėjo kareiviai su automatais ir šunimis. Paskui varė į geležinkelio stotį ir gyvulinuose vagonuose vežė į Vilnių. Patalpino Lukiškių kalėjime. Čia buvo kalinių surinkimo punktas, mus rūšiovo, skirstė ir siuntė į Sibiro lagerius.

Jau 1949 m. pavasarį susodino į Stolyfino vagonus ir išvežė į Leningradą. Latvijoje ir Estijoje sąstatą papildydavo naujais kaliniais. Buvome sugrūsti į vagonus, todėl kelionė per visą Sibirą į Tolimuosius Rytus buvo varginanti. Vagonų langai užkalti, į lauką neišleisdavo. Kiekvieną dieną tikrindavo vagonuose esančius kalinius, skaičiuodavo. Žiūrėdavo, ar kas nors nepabėgo. Troškome iš troškulio, gaudavome truputį skystos košės ir duonos gabaliuką. Visa laimė, kad kai kas turėjo dar savojo. Dažnai stoviniuodavome, stukseno vagonus, praleisdavo kitus ešalonus. Taip pasiekėme Ochotsko jūrą. Čia išlaipino ir vėl rikiavo naujus būrius į Kolymą, Magadano sritį, Jakutiją ar Čukotką. Lagerio zonoje vanduo buvo nešvarus, tad daugelis pradėjo viduriuoti, prie lauko tualetų išsirikiavo eilės. Keli žmonės nuo dezinterijos mirė.

Manęs laukė kelionė garlaiviu „Nogino“. Vėl šaukė pagal sąrašus, lipome į buvusį didelį prekybinį laivą. Tarp kalinių buvo pusė kriminalinių, todėl jie bandė primesti savo įstatymus. Jie lošė kortomis iš gyvybių, atsisakydavo dirbti. Taip pasiekėme Magadaną. Iš čia pėsčiomis iškeliavome į paskirstymo lagerį. Aukšti kalnai, šviesi saulė...

1949 m. rugsėjyje Magadane buvo tikra žiema. Spaudė stipūs šaltis, buvo pripustyta daug sniego. Iš čia lėktuvu mus nuskraidino pagal Kolymos upės vagą į aukso verslovę „Spokoinoje“ (lietuviškai – Ramioji). Prasidėjo naujų barakų statyba, miško pjovimas. Tačiau sunkiausias darbas buvo likusiems kaliniams, kurie su atšipusiais laužtuvais įšalusioje uoloje kasė šurfus (duobes). Dienos norma – 8 šurfai, po 1,5 m gylio kiekvienas. Laužtuvas uolą trupio

sunkiai, milimetrais. Suplyšo vatinės pirštinės, rankų oda prilipdavo prie laužtuvo. Paskui į tas duobes dėdavo sprogmenis, o susprogdintą uolieną pakraudavo į savivarčius ir veždavo į aukso sodrinimo fabriką. Brigadininkai ir jų padėjėjai buvo nusikaltėliai, nešiojosi ilgas lazdas ir dažnai jas paleisdavo į darbą. Kas normos neįvykdavo, palikdavo dirbti nakčiai. Žaizdotomis rankos, išsekę, dar eidami į lagerius turėdavo nešti rąstus. Nustojo duoti duonos, sakydami, kad užpustė kelius. Maitino avižų koše ir skysta žuvų sriuba. Naktimis puldavo blakių armijos. Taip iš kalinių virsdavo klipatos. Kiekvieną rytą barake būdavo 3-4 negyvėliai. Kriminaliniams kaliniams būdavo lengviau, nes už normos išpildymą jie gaudavo priedus.

Kolymos auksas keliavo į Maskvą, jo poreikis didėjo. Tačiau mūsų jėgos seko. Būdamas 182 cm ūgio svėriau tik 50 kilogramų... 1950 m. balandį ir aš išsekęs patekau į Magadano ligoninę. Čia man pasisekė ne tik sutvirtėti, bet radau būdą išgyventi. Vyriausiajam gydytojui paprašius, padariau vazą, kurios šonams padariau ir priklijavai žvėrių bareljefus. Darbams visiems labai patiko, buvau paliktas ligoninėje iki pat rugsėjo mėnesio. Paskui vėl išvežė į Dnieprovskij gyvenvietę, buvo aukso kasyklos ir sodrinimo fabrikas. Sunkiai dirbau šachtoje, kur kastuvais rūdą krovėm į vagonėlius, paskui kelis šimtus metrų stūmėme bėgiais iš šachtos. Išgelbėjo mane meniniai gabumai. Kartą užėjė į Kultūros-švietimo dalį pasisiūliau padėti piešti paveikslą. Paskui piešiau plakatus ir šūkius sovietinėms šventėms. Pasiprašiau lengvesnio darbo, nes šachtoje labai nuvargdavau. Buvau jiems reikalingas, tad perkėlė dirbti į fabriką, o vėliau – į kompresorinę šaltkalviu. Atsirado laisvesnio laiko...

Apie mano kančias Kolymos aukso kasyklose galima būti parašyti storą knygą. Aš irgi surašiau savo kančias į 172 puslapių knygą. Nupiešiau ►

paveikslų apie įvykius suimant, tardant, būnant lageriuose... Rašydamas prisiminus norėjau, kad vaikai, anūikai ir visas Lietuvos jaunimas žinotų, kokius išbandymus mano kartai teko išgyventi. Tik bijau, kad tuos 50 metų jaunimą auklėjo stalinizmo naudai. Mokykloje jie buvo be krikščioniškos moralės, be artimo meilės. Religinę žmones persekiojo, tyčiojosi, skundė. Ideali rodė Pavliką Morozovą, kuris įskundė tėvus, slėpusius šeimai grūdus.

Tikiu, kad Atgimimas davė ir dar duos pajausti jaunam žmogui dorovę, meilę Tėvynei, teisingumą. Norėčiau to sulaukti, pamatyti Lietuvą tokią, apie kurią svajojom tolimoje Kolymoje.

Leonas JUŠKEVIČIUS, Kaunas

Tragedija Svilonių kaime

Spalio 20 d. Jonavos rajone, Užsalių seniūnijos Svilonių k., Didžiosios Kovos apygardos partizanų Klemenso Gursko-Riešuto ir Jono Simanavičiaus-Mažylio žūties vietoje pastatytas ir pašventintas kryžius. Nuo jų žuvimo prabėgo lygiai 60 metų... Kryžiaus pastatymo iniciatorė yra jonavietė Veronika Gabužienė.

Gurskas Klemensas, Juozas, slp. Riešutas, g. 1917 Pabiržės k., Pašaislio vlsč. LK puskarininkis. Mokėsi Jėzuitų gimnazijoje. 1941 m. ištremtas brolis Juozas ir sesuo Onutė, besitraukiančių kareivių nužudytas brolis Alfonsas. 1944 m. dirbo Kauno pašte. Suimtas, išvežtas į Kalvariją. Vežamas į Rusijos lagerius Mauručiuose pabėgo iš traukinio. Nuo 1944 m. spalio - DKR Žvirblio būrio partizanas, 3-os kuopos vado pavaduotojas, 1945 11 09/12 01 - 2-o bataliono 3-os kuopos, 1946 04 - A rinktinės 5-o bataliono būrio, 1947 m. - 6-o bataliono vadas.

Simanavičius Jonas, Antano, slp. Mažytis, Mažūnukas, g. 1921 Pravieniškių k. Rumšiškinių vlsč. DKR Žvirblio būrio, 3-os kuopos, A rinktinės 6-o bataliono Riešuto būrio partizanas. Po jo žūties, 1948 m. gegužės mėn. buvo suimtas brolis Andrius (g. 1925 m.), būrio rėmėjas. Karo tribunolo nuteistas 10 m. lagerių ir 5 m. tremties (K. Kasparo duomenys). Į Krivliako gyn. Krasnojarsko krašte 1948 05 22 buvo ištremti tėvai Ona ir Antanas bei broliai Antanas, Juozas, Jurgis, Pranas. Tremtyje buvo iki 1958 m.

Iki savo žūties Klemensas du kartus buvo rimtai sužeistas į kojas. Pirmą kartą gydėsi ūkininko sodyboje prie Žiegždrių. Antrą kartą sužeistas Klemensas buvo atvežtas pas Veroniką Molienę. Ji išgydė žmona Veronika ir kaimynų mergaitės Kasiliauskaitės,

atnešę vaistų. Koją sutvarstė, tačiau Klemensas judėti negalėjo. Kelis kartus buvo atėję sribai. Laimei, kratų nedarė, o tik gąsdino visus. Kai kada Klemensas sugebėdavo nušliaužti į netoliese esantį eglynėlį, tačiau dažniausiai užsimaskuodavo namo mansardoje. Po poros savačių Klemensas išjojo nakčia į savo būrį.

1947 10 20 Riešutas su Mažyliu atėjo Svilonių k. (dabar – Užsalių sen., Jonavos raj.), pas savo pusbrolių Paškauską. Tą naktį miegojo pas Juozą Damaracką. Jie buvo išduoti. Kitą rytą Jonavos sribai apsupo kaimą, padegė namą, prasiėdė susišaudymas. Jiedu puolė iš trobos ir traukėsi į laukus, kad nepadarytų bėdos juos priglaudusiems. Prie mokyklos Klemensą pagavo prieš kulka. Jam vėl sužeidė kojas. Matydamas, kad negali bėgti ir neišvengiamai paklius į kareivių rankas, Klemensas nusišovė. Kartu žuvo ir Mažylis, manoma, kad ir jis sužeistas nusišovė.

Jų kūnus nuvežė į Jonavą ir įmetė į milicijos sandėliuką. Po atpažinimo dar porą dienų kūnai ten gulėjo, kol sribai sumanė juos užkasti. Jonavoje buvo turgaus diena. Tie įsakė Riešuto pusbroliui Paškauskui, atvažiavusiam į Jonavą, vykti kartu. Paėmė partizanų kūnus, įdėjo į vežimą ir nuvežė prie Neries, kur pakrantėje juos užkasė.

Vėliau partizanų palaidojimo vietoje įrenginėjo paplūdimį, stumdė smėlį, buvo dideli Neries potvyniai. Sako, žmonės matė to paplūdimio statybos metu iškastas kaukoles, tačiau nežinoma, kur jos užkastos. Jau atgimimo metu bandė ieškoti tos vietos, tačiau nieko nerado...

PAMINKLAS PARTIZANO MOTINAI

LPKS Kauno skyriaus iniciatyva ir lėšomis 2005 m. pabaigoje Domeikavoje, Kauno r., naujosios Lietuvos Kankinių bažnyčios šventoriuje, iškilo paminklas partizano Motinai. Paminklo autorius Adolfas Teresius. Tai Jos savo sūnų, dukterų širdyse įžiebė niekada išblėstantį meilės Tėvynei, gimtajam kraštui žiburėlį. Tada monsinjoras Alfonsas Svarinskas kalbėjo: „Yra daug pavyzdžių, kai partizaninėje kovoje žuvo daug brolių ir seserų iš vienos šeimos. Štai prie Luokės žuvo septyni broliai Vasiliauskai. Prie Šilavoto (Prienų r.) – penki broliai ir sesuo Sanvaičiai, o kitus penkis KGB nukankino. Motina išprotėjo. Kaimynai ją slapstė, maitino ir globojo. Ukmergės apskr., Siesikų vlsč. (dabar Taujėnų sen.), Aukštuolių kaime, gyveno katalikiška Katlių šeima, o jos penki broliai partizanai žuvo už Lietuvos laisvę. O kiek tokių tragiškų aukų buvo Lietuvoje?!“.